

De rol van jongeren en ouders tijdens een jeugdstrafzitting

Eindartikel bachelorthesis

Joyce Hagens (3348709)

Tirza Hartkamp (3370062)

Eefje Heyker (3375145)

Marije Liefers (3348733)

Universiteit Utrecht

Inleverdatum: 29 juni 2011

Begeleider: Stephanie Rap

Tweede beoordelaar: Kristien Hepping

Samenvatting

Het jeugdstrafrecht kenmerkt zich door een pedagogische benadering. Er is nog weinig onderzoek gedaan naar de mate waarin daadwerkelijk een pedagogische benadering wordt gehanteerd door de professionele actoren in de rechtszaal. De rol die jongeren en ouders spelen tijdens een jeugdstrafzitting is tevens niet altijd duidelijk gespecificeerd. De centrale vraag in dit onderzoek is derhalve: welke rol spelen jongeren en ouders tijdens een jeugdstrafzitting? Het gaat hierbij om de interactie tussen de juridische actoren en de jeugdige verdachte en diens ouders. Middels observaties tijdens jeugdstrafzittingen is er op vier gebieden onderzoek verricht: de participatie van de jongere, de afstemming op het niveau van de jongere, de rol van de ouders en het beroep op moreel appèl door de kinderrechter en/of officier van justitie. Uit het onderzoek komt naar voren dat er sprake is van participatie van jongeren gedurende een jeugdstrafzitting. Tevens wordt er door de juridische actoren rekening gehouden met het niveau en de leeftijd van jeugdige verdachten. Ouders zijn lang niet altijd beiden bij de jeugdstrafzitting aanwezig en hun rol is wisselend. Het moreel appèl wordt in een redelijke mate toegepast en voornamelijk op de gebieden schuldgevoel, verantwoordelijkheid, empathie en gevolgen voor het slachtoffer. De gemeten pedagogische aspecten zijn over het algemeen aanwezig. Er is echter ruimte voor verbetering. Met alle beperkingen van dit onderzoek in acht genomen, is toekomstig onderzoek met een grote onderzoeksgroep en interviews met jeugdige verdachten en diens ouders wenselijk om meer inzicht te krijgen in hun rol tijdens een jeugdstrafzitting.

Inleiding

Nederland kent een apart jeugdstrafrecht. Deze is (sinds 1965) van toepassing op jongeren van 12 tot 18 jaar (Weijers, 2008d). Het jeugdstrafrecht onderscheidt zich van het commune strafrecht door de aparte (lichtere) straffen en maatregelen en aparte processuele regels (Weijers & Hokwerda, 2003). De reden dat er binnen het strafrecht anders wordt omgegaan met minderjarige verdachten heeft alles te maken met het feit dat zij nog niet volwassen zijn en ook nog niet als zodanig mogen worden behandeld (Hokwerda, 2001). Minderjarigen verschillen in cognitief en sociaal-emotioneel opzicht van volwassenen en worden om die reden nog niet volledig verantwoordelijk gehouden voor hun handelen. Het jeugdstrafrecht kenmerkt zich daarnaast door een pedagogische benadering (Weijers, 2008c). Dit is onder andere terug te zien in de straffen. Er wordt veel waarde gehecht aan het leerelement van de straffen. De pedagogische benadering speelt daarnaast ook een grote rol binnen het strafproces. Zo dient de jeugdige verdachte de mogelijkheid te krijgen om zo volwaardig mogelijk deel te kunnen nemen aan het proces. Hiervoor is een goed contact met de jongere noodzakelijk. Een jongere kan alleen volwaardig deelnemen aan het proces, als hij het proces goed kan volgen. Actieve deelname van de jongere vereist dan ook dat de professionele actoren in de rechtszaal hun taalgebruik afstemmen op het begrip van de jongere (Weijers, 2004).

Daarnaast verdient de jongere hulp om zo goed mogelijk te gaan beseffen wat hij heeft aangericht (Weijers, 2004). Dit gebeurt het meest adequaat door de jeugdige verdachte te confronteren met de gevolgen van zijn gedrag. Pas wanneer er bij een jeugdige verdachte sprake is van enig besef van verantwoordelijkheid, kan wat er op een zitting naar voren is gebracht maximaal doorwerken in het leven van de jongere. De zitting kan op die manier bijdragen aan het voorkomen van herhaling van het strafbare gedrag (Weijers, 2008c). Het voorkomen van recidive heeft weer invloed op de grootte van de jeugdcriminaliteit in Nederland, hetgeen als een groot maatschappelijk probleem wordt beschouwd.

Aangezien er slechts in beperkte mate onderzoek is gedaan naar jeugdstrafzittingen in Nederland, is het niet duidelijk in hoeverre pedagogische principes in een jeugdstrafzitting naar voren komen. Daarnaast is niet duidelijk wat de rol van jongeren en ouders precies is tijdens jeugdstrafzittingen. In dit bacheloronderzoek staat derhalve de volgende vraag centraal: welke rol spelen jongeren en ouders tijdens een jeugdstrafzitting? Het gaat hierbij om de interactie tussen de professionele actoren in de rechtszaal (de kinderrechter, officier

van justitie en de advocaat) en de jeugdige verdachte en diens ouders. De hoofdvraag is opgedeeld in de volgende vier deelvragen:

1. In hoeverre is er sprake van participatie van de jeugdige verdachte tijdens een jeugdstrafzitting?
2. In hoeverre wordt er door de professionele actoren in de rechtszaal rekening gehouden met het niveau en de leeftijd van de jeugdige verdachte tijdens een jeugdstrafzitting?
3. In hoeverre spelen de ouders een rol tijdens een jeugdstrafzitting?
4. In hoeverre wordt er tijdens een jeugdstrafzitting een appèl gedaan op het moreel besef van de verdachte door de kinderrechter en/of officier van justitie?

De verschillende deelvragen zullen hieronder kort worden toegelicht.

Participatie

Binnen deze deelvraag wordt ingegaan op de vraag in hoeverre er sprake is van participatie van de jeugdige verdachte tijdens een jeugdstrafzitting. Binnen het Nederlandse jeugdstrafproces speelt de pedagogische benadering van de verdachte (en ouders) een belangrijke rol. Dit uit zich onder andere in de nadruk die gelegd wordt op de toekomst van de jongere en op het bevorderen van zijn of haar ontwikkeling. In het Nederlandse strafproces, dat gekenmerkt wordt door een inquisitoire strafprocestraditie, staat de dialoog tussen de kinderrechter en de jeugdige verdachte centraal en wordt de nadruk gelegd op het voorkomen van recidive (Bruins, 2005; Hemrica & Heyting, 2004; Hokwerda, 2001; Ruijsendaal et al., 2002; McGrath, 2009). Gedurende de dialoog tussen de kinderrechter en de jongere worden het gepleegde delict en de persoonlijke omstandigheden van de jongeren besproken. In de praktijk blijkt dat er sprake is van participatie van jongeren tijdens zittingen, maar dat er nog ruimte lijkt te bestaan voor verbetering (Van Dijk, Van Lieshout, Moorthamer & Zwaan, 2010). Participatie wordt in deze situatie gedefinieerd als het bekwaam genoeg zijn om het proces op cognitief, sociaal-emotioneel en moreel niveau te volgen en wat betreft deze drie niveaus actief deel te nemen aan het proces (Steinberg, 2009). Wanneer de kinderrechter rekening houdt met deze drie niveaus, vergroot dit de kans op actieve deelname van de jongere (Van Ham, Van der Kaaij, Prop & Ridder, 2010).

Wat betreft het cognitieve niveau, zijn de cognitieve vermogens van jongeren die in aanraking komen met justitie gering vergeleken met jongeren die nog nooit in aanraking zijn geweest met justitie (Weijers & Grisso, 2009). Een lage cognitieve bekwaamheid is een belangrijke risicofactor wanneer het gaat om criminaliteit (McGloin & Pratt, 2003). Leeftijd

is een belangrijke factor wat betreft het cognitief bekwaam genoeg zijn om het proces te volgen. Er is echter sprake van een grote variatie binnen leeftijdsgroepen. Dit zorgt ervoor dat het cognitieve niveau van een jeugdige verdachte niet alleen kan worden gebaseerd op leeftijd, maar individueel bepaald moet worden (Crawford & Bull, 2006).

Naast het cognitieve niveau speelt de psychosociale ontwikkeling een belangrijke rol bij participatie van jongeren tijdens een zitting. De ontwikkeling van dit sociaal-emotionele niveau verloopt langzamer dan de cognitieve ontwikkeling. Dit zorgt voor verschillen tussen adolescenten en volwassenen wat betreft gevoeligheid voor beïnvloeding door vrienden, besluitvorming, oriëntatie op de toekomst en de mate van zelfbeheersing (Steinberg, 2009). Dit beïnvloedt het functioneren van een jeugdige verdachte tijdens een zitting wat betreft begrip en redenering. Twee elementen die van belang zijn bij de participatie gedurende een zitting (Grisso et al., 2003). Als laatste is het voor de participatie van belang dat jongeren in staat zijn het proces op moreel niveau te volgen (Steinberg, 2009). Dit aspect maakt samen met de eigen procedures en de aparte sancties de educatieve dimensie binnen het jeugdstrafrecht compleet en is daarnaast de sleutel tot de motivatie van de jongere (Weijers, 2004).

In dit onderzoek zal worden gekeken in hoeverre er sprake is van participatie van jongeren tijdens een zitting. Op basis van de literatuur wordt verwacht dat er in Nederland veel ruimte is voor participatie door jongeren tijdens zittingen. Wat betreft deze jongeren worden er wel individuele verschillen verwacht. Zo zou de mate van participatie afhangen van het gepleegde delict en de persoonlijke omstandigheden.

Afstemming op het niveau van de jongere

In het vorige deel is beschreven aan welke voorwaarden moet worden voldaan om actieve participatie van de jongere mogelijk te maken. Op één van deze voorwaarden, namelijk afstemming op het cognitieve niveau van de jongere, zal in dit deel verder worden ingegaan. De vraag die centraal staat is in hoeverre er door de professionele actoren in de rechtszaal rekening wordt gehouden met het niveau en de leeftijd van jeugdige verdachten.

Een jongere kan alleen volwaardig deelnemen aan het proces als hij het proces goed kan volgen (Driver & Brank, 2009). Actieve deelname van de jongere tijdens de zitting vereist dan ook van de kinderrechter en de andere professionele actoren in de rechtszaal dat er in de gaten wordt gehouden of de jongere wel begrijpt wat er is gezegd (Hokwerda, 2001). Daarnaast wordt van hen verlangd dat zij hun taalgebruik afstemmen op het begrip van de

jongere (Weijers, 2004). In de praktijk blijkt dat dit niet altijd gebeurt. Zo wordt er binnen Nederlandse rechtszalen nog altijd veel juridisch jargon gebruikt (Weijers & Hokwerda, 2003). Er is doorgaans een groot verschil in sociale positie en culturele achtergrond tussen de professionele actoren en de jeugdige verdachte en diens ouders (Weijers, 2008c). Jeugdige verdachten beheersen over het algemeen het jargon dat door de professionele actoren gebruikt wordt niet, waardoor de communicatie tijdens de zitting bemoeilijkt wordt (Schuytplot, 1999). Met name jonge verdachten hebben moeite met het begrijpen van juridische termen. Hoe ouder een jongere is, hoe beter hij in staat is om juridisch taalgebruik te begrijpen (Crawford & Bull, 2006). Toch blijkt het ook voor wat oudere jeugdige verdachten lastig om een zitting goed te volgen (Weijers, 2008b). Daar komt bij dat de jongeren die met het jeugdstrafrecht in aanraking komen doorgaans een lager IQ hebben dan leeftijdgenoten en vaker kampen met een ontwikkelingsachterstand (Grisso et al., 2003). Wanneer jongeren door het ingewikkelde taalgebruik niet begrijpen wat er van hen verwacht wordt, zijn zij geneigd zichzelf als passief persoon in het proces te gaan ervaren (Crawford & Bull, 2006; Driver & Brank, 2009; Smith, 1985). Ter bevordering van het begrip van de jongere is het daarom van belang dat het taalgebruik wordt aangepast aan zijn niveau (Archard & Skivenes, 2009). Naast het afstemmen op het niveau van de jongere wordt van de professionele actoren in de rechtszaal ook verlangd dat zij uitleg geven over het verloop van de zitting (Weijers, 2004). Ter voorbereiding op de zitting dient de advocaat de jeugdige verdachte uitleg te geven over het verloop van de zitting. Tijdens de zitting is het met name de taak van de kinderrechter om uitleg te geven over het verloop van de zitting en de uiteindelijke beslissing. De kinderrechter dient er op te letten dat hij zijn beslissing duidelijk motiveert en dat dit op een wijze gebeurt die voor de jeugdige verdachte en diens ouders begrijpelijk is (Weijers, 2008c).

In dit onderzoek zal gekeken worden in hoeverre er door de professionele actoren rekening wordt gehouden met het cognitieve niveau en de leeftijd van jeugdige verdachten. Er zal worden onderzocht of er door de kinderrechter en de andere professionele actoren uitleg wordt gegeven aan de jongere, en om hoeveel en wat voor soort uitleg het precies gaat. Daarnaast zal worden onderzocht of het taalgebruik wordt afgestemd op het begrip van de jongere. Op basis van de literatuur wordt verwacht dat er rekening wordt gehouden met het niveau van de jeugdige verdachte, maar dat er op bepaalde punten nog ruimte is voor verbetering. Zo zou het taalgebruik meer afgestemd kunnen worden op het begrip van de jeugdige verdachte.

Rol van de ouders

Naast interactie met de jeugdige verdachte, is er ook interactie tussen de ouders van de verdachte en de professionele actoren in de rechtszaal. In dit deel wordt de rol van de ouders tijdens een jeugdstrafzitting beschreven. Ouders spelen een belangrijke rol in het helpen van hun zoon of dochter, zodat deze zo goed mogelijk aan de zitting deel kan nemen (De Jonge, 2008). Dit is ook hun taak, want zij hebben een opvoedingsverantwoordelijkheid en moeten hun kind bijstaan (Weijers, 2008c). Sinds 1 januari 2011 is zelfs de verschijningsplicht voor ouders in werking getreden, als onderdeel van de Wet versterking positie slachtoffers (art. 494a Sv.) (Hepping, Weijers & Rap, 2011; Schreijenberg, Timmermans & Homburg, 2010). Deze wetsverandering veronderstelt dat het gewenst is dat beide ouders aanwezig zijn bij de zitting van hun kind.

Tijdens de zitting kunnen de ouders een bijzondere rol vervullen omdat zij, nadat alle anderen zijn gehoord, de gelegenheid krijgen om wat in te brengen wat ‘tot verdediging kan dienen’ van hun kind (De Jonge & Weijers, 2008). De belangrijkste taak die de ouders hebben is echter het verschaffen van informatie over hun zoon of dochter (Hepping, 2006). In de praktijk blijkt alleen dat jongeren en ouders lang niet altijd goed voorbereid worden op de zitting en dat het voor hen in sommige gevallen niet duidelijk is welke informatie relevant is voor het door de kinderrechter te nemen besluit (Kalverboer, 2010; De Mik, 2010). Om die reden stellen Hillian en Reitsma (2003) in hun conclusie dat als het doel is om jongeren beter te willen ondersteunen, het een goed idee is om te beginnen met het ondersteunen van de ouders.

Voorheen was het zo dat ouders uitgenodigd werden voor de zitting van hun kind, maar er was geen sprake van verplichte aanwezigheid. Tegenwoordig wordt bij de oproeping aan ouders kennisgegeven dat, als zij niet aan deze verplichting voldoen, het gerecht hun medebrenging kan gelasten (De Jonge & Weijers, 2008). Dit houdt in dat het onderzoek ter terechtzitting van de jeugdige verdachte uitgesteld wordt en pas weer hervat zal worden als alle, daartoe verplichte, partijen aanwezig zijn. Over de verplichte aanwezigheid van ouders bij de zitting zijn de meningen verdeeld. De Rotterdamse kinderrechter mevrouw De Pauw Gerlings-Dörhn gaf in 2000 in een interview al aan dat zij van mening is dat ouders verplicht zouden moeten zijn om ter zitting te verschijnen (Bosch & Mak, 2000). Zij vindt het erg belangrijk dat ouders bij het hele proces betrokken worden en geeft aan dat wanneer de ouders aanwezig zijn, ze altijd het woord krijgen. Ook geeft zij aan dat er in veel gevallen

gebruik gemaakt wordt van deze, door de ouders gegeven, informatie. Ook Schreijenberg en collega's (2010) zien de verplichte aanwezigheid van ouders als iets positiefs, het heeft namelijk als hoofddoel om de recidive bij jongeren te verminderen. Er zijn echter ook tegenstanders van de nieuwe wetsverandering. Zo vinden Weijers, Bruning en De Jonge (2008) het een slecht idee om ouders te dwingen tot aanwezigheid bij de zitting. Zij geven aan dat hierdoor aanzienlijke vertragingen in het jeugdstrafproces kunnen ontstaan. Dit is onwenselijk omdat er juist bij jeugdigen snel strafrechtelijk gereageerd moet worden. Ook stelt de overheid zich op deze manier bestraffend op richting de ouders, zonder enige aanwijzing over strafbare betrokkenheid of onwil van de kant van de ouders (Weijers, 2009). Daarnaast hebben Schreijenberg en collega's (2010) in hun onderzoek aangegeven dat ouders ook goede redenen kunnen hebben om afwezig te zijn bij de zitting van hun kind. Bijvoorbeeld door werkverplichtingen of het niet beschikken over vervoersmogelijkheden of oppasmogelijkheden. Hepping, Weijers en Rap (2011) vinden het opmerkelijk dat beide ouders verplicht zijn om aanwezig te zijn bij de zitting van hun kind, aangezien er geen redenen zijn te bedenken waarom de aanwezigheid van één ouder niet zou kunnen volstaan. Daarnaast vragen zij zich af of het wel nodig is om ouders te verplichten aanwezig te zijn, aangezien ouders zonder die plicht ook in de overgrote meerderheid van de gevallen naar de zitting van hun zoon of dochter komen.

In dit onderzoek zal worden nagegaan of de ouders aanwezig zijn bij de zitting van hun kind. Daarbij zal er, in het geval dat één of beide ouders niet aanwezig zijn, worden nagegaan of er een reden wordt gegeven voor hun afwezigheid. Gezien de nieuwe wetgeving wordt verwacht dat in de meeste gevallen beide ouders aanwezig zullen zijn. Daarnaast zal de aandacht uitgaan naar de mate waarin ouders de kans krijgen om tijdens de zitting het woord te voeren. Verwacht wordt dat dit per ouder en per kinderrechter zal verschillen.

Moreel appèl

In dit deel wordt ingegaan op het gebruik van het moreel appèl tijdens een jeugdstrafzitting. Het doel van het jeugdstrafrecht in pedagogische perspectief is volgens Hokwerda (2001, p. 35) "het aanzetten van de jongere tot reflectie zodat hij zich bewust wordt van het onacceptabele van zijn gedrag, van zijn schuld en de gevolgen waarbij het de bedoeling is dat hij ervan leert en in de toekomst andere keuzes maakt". In de praktijk wordt hier vorm aan gegeven door een zogeheten moreel appèl door de kinderrechter en/of officier van justitie (Weijers, 2004). Bakker (2009) beschrijft dat kinderrechters in Nederland in beperkte mate

gebruik maken van een appèl op het moreel besef van de jongere. Er blijken hierin duidelijke verschillen tussen kinderrechters te bestaan.

Uit onderzoek blijkt dat delinquente jongeren een achterstand hebben in de ontwikkeling van moreel oordelen in vergelijking met niet-delinquente jongeren (Stams et al., 2006). Volgens de cognitieve ontwikkelingstheorie komt de ontwikkeling van moraliteit tot stand door ervaringen in het nemen van perspectief. Kohlberg (zoals vermeld in Gibbs, 2003) onderscheidt verschillende stadia in de morele ontwikkeling van een individu. Het niveau van morele ontwikkeling bepaalt het gedrag van een individu. Een achterstand in morele ontwikkeling gaat vaak gepaard met een egocentrische vooringenomenheid. Vooral in de late adolescentie kunnen oppervlakkigheid en deze zelfvooringenomenheid leiden tot delinquent gedrag (Stams et al., 2006). In de affectieve visie zijn het voornamelijk emoties die belangrijk zijn in de morele ontwikkeling. Volgens Gibbs (2003) zijn zowel de cognitieve visie als de affectieve visie relevant bij de morele ontwikkeling.

Morele opvoeding tijdens de zitting openbaart zich hoofdzakelijk in het stellen van kritische vragen wat de jeugdige dader helpt zijn gedrag, houding en zelfbeeld te veranderen. Morele opvoeding kan derhalve worden beschouwd als een aanmoediging tot zelfreflectie (Weijers, 2000). Het moreel appèl tijdens de zitting kan op verschillende manieren worden vormgegeven, zoals een beroep op empathie, de gevolgen voor het slachtoffer, schaamte, verantwoordelijkheid, schuld en spijt. Empathie is het vermogen om zich in de gevoelens van anderen te verplaatsen (Weijers, 2008a). Het zijn gevoelens zoals empathie die een individu aanzetten tot pro sociaal denken en gedrag in plaats van antisociaal denken en gedrag (Le Sage, 2006). Het benoemen van de gevolgen voor het slachtoffer tijdens de zitting hangt hiermee samen. Schaamte heeft direct betrekking op de identiteit van een individu (Weijers, 2000). Het individu wil niet geïdentificeerd worden met een bepaalde manier van handelen (Hokwerda, 2001). Het kan een belemmering zijn voor het ontwikkelen van een gezond zelfbeeld (Ten Eijck, 2003). Braithwaite (1989, zoals vermeld in Van Stokkum, 2002) introduceerde een theorie genaamd 'reintegrative shaming' waarin het handelen van een dader wordt afgekeurd. Volgens deze theorie bestaat er een duidelijk onderscheid tussen de onacceptabele daad en de dader.

Bij schuld ligt het accent op verantwoordelijkheidsgevoel voor wat men heeft aangericht en de behoefte dit te herstellen (Hokwerda, 2001). Het handelen van een individu staat bij de emotie schuld centraal (Weijers, 2000). Het nemen van verantwoordelijk impliceert echter niet direct het hebben van schuldgevoelens (Walgrave & Braithwaite,

1999). Het moreel appèl kan van grote betekenis zijn voor de jongere, eventuele slachtoffers, maar ook voor de samenleving in het geheel. In dit onderzoek wordt antwoord gezocht op de vraag in hoeverre er tijdens een jeugdstrafzitting een appèl wordt gedaan door de kinderrechter en/of de officier van justitie op het moreel besef van de verdachte. Op basis van de literatuur wordt verwacht dat een dergelijk moreel appèl niet vaak of in beperkte mate zal voorkomen tijdens zittingen.

Methode

Dit onderzoek is gedaan aan de hand van kwalitatieve onderzoeksmethoden. Middels observaties tijdens zittingen is geprobeerd antwoord te geven op de verschillende deelvragen. Er is gekozen voor observaties, omdat deze uitermate geschikt zijn voor het meten van gedrag en houding. Observatie wordt vaak gebruikt bij het bestuderen van menselijk gedrag. Relaties tussen oorzaak en gedragsgevolgen kunnen op deze manier direct gemeten worden (Landsheer, 't Hart, De Goede & Van Dijk, 2003). Door middel van observaties is de interactie tussen de professionele actoren en de jeugdige verdachte en diens ouders bestudeerd. De observaties hebben plaatsgevonden in de rechtbank van Lelystad en zijn uitgevoerd aan de hand van een algemene observatielijst voor jeugdstrafzittingen, deze is opgenomen in bijlage 1. De validiteit van dit meetinstrument is onbekend. Naast de algemene observatielijst zijn er bij iedere zitting aantekeningen gemaakt ter aanvulling. Bij observaties van aangehouden zaken en tenuitvoerleggingen is per zaak bekeken of deze bruikbaar werden geacht voor de beantwoording van de verschillende deelvragen. In veel gevallen is er besloten deze zaken niet mee te nemen in de analyse.

De zittingen zijn in wisselende duo's bijgewoond. Dit heeft er toe geleid dat er niet één onderzoeksgroep is, maar dat elke deelvraag een eigen onderzoeksgroep heeft. Hierdoor is er voor gekozen om geen volledige beschrijving te geven van de totale onderzoeksgroep. Om het overzicht wat betreft de verschillende onderzoeksgroepen te bewaren, zijn de beschrijvingen van de onderzoeksgroepen opgenomen in het resultaatdeel. Iedere onderzoeker heeft zich in eerste instantie op de eigen toegewezen deelvraag en bijbehorende items op de observatielijst gericht. Naast de eigen deelvraag is het gedeelte van de aanwezige partner geobserveerd. Na afloop van de zittingen zijn de observaties over beide onderwerpen besproken en indien nodig aangevuld. Op deze manier is getracht de interbeoordelaarsbetrouwbaarheid te vergroten. Nadat alle observaties zijn uitgevoerd, analyseert ieder voor zich de verkregen data door de verschillende observaties met elkaar te

vergelijken. De gegevens van de professionele actoren in de rechtszaal en de jeugdige verdachte en diens ouders zijn geanonimiseerd verwerkt. Aan de hand van de door de observaties verkregen gegevens wordt geprobeerd een antwoord te geven op de deelvragen en daarmee een antwoord op de hoofdvraag.

Per deelvraag zijn ongeveer 20 zaken geobserveerd. De verschillende begrippen in de deelvragen zijn middels de observatielijst verder geoperationaliseerd. Wat betreft de participatie van jongeren is aan de hand van de algemene observatielijst voor jeugdstrafzittingen gekeken naar de spraakzaamheid en de houding van de jongere, de vragen die de kinderrechter stelt en de hoeveelheid aandacht die wordt besteed aan het gepleegde delict, de persoonlijke omstandigheden en de toekomst. Voor de afstemming op het niveau van de jongere is gekeken naar de uitleg die wordt gegeven door de professionele actoren. Het betreft hierbij uitleg over de rol/functie van de aanwezigen, het verloop van de zitting en de uiteindelijke beslissing van de kinderrechter. Daarnaast is gekeken naar de mate waarin de professionele actoren zich aanpassen aan het begrip van de jongere. Hierbij is gelet op het gebruik van jargon, het gebruik van afkortingen, het tempo waarop gesproken wordt, het volume, de articulatie, de intonatie en de mate waarin het begrip van de verdachte getoetst wordt. De rol van de ouders is in kaart gebracht aan de hand van het aantal minuten dat de ouders aan het woord komen, de punten die besproken worden in de communicatie met de ouders, zoals de thuissituatie, school/opleiding, vrijetijdsbesteding, vrienden en de toekomstplannen van de verdachte. Ook is gelet op de houding van de ouders tijdens de zitting, zoals nervositeit, boosheid/frustraties, onverschilligheid, verlegenheid en spraakzaamheid. Tot slot is het moreel appèl geoperationaliseerd aan de hand van de factoren schuldgevoel, verantwoordelijkheid, spijtgevoelens, empathie, gevolgen voor het slachtoffer en schaamte.

De meeste items worden gescoord op een vijfpuntsschaal. De scores representeren de volgende waarden: score 1 zeer laag gemiddeld, score 2 laag gemiddeld, score 3 gemiddeld, score 4 hoog gemiddeld en score 5 zeer hoog gemiddeld. Tevens zijn er in de observatielijst open vragen opgenomen. Ten slotte zijn er items die worden gescoord met 'Ja', 'Nee' of 'Gedeeltelijk'.

Resultaten

Na de observaties zijn de bevindingen geanalyseerd. De resultaten zijn hieronder per deelvraag beschreven.

Participatie

Middels observaties is onderzocht in hoeverre er sprake is van participatie van jongeren tijdens de zitting. Wat betreft dit onderdeel zijn er 18 zittingen bijgewoond bij twee verschillende kinderrechters in de rechtbank van Lelystad. De groep jeugdige verdachten bestaat uit 14 jongens en vier meisjes in de leeftijd van 14 tot en met 18 jaar. De helft van deze jongeren moet voor een vrouwelijke kinderrechter verschijnen en de andere helft voor een mannelijke kinderrechter.

Observaties gedurende het onderzoek laten zien dat het bespreken van het delict en de persoonlijke omstandigheden met de jeugdige verdachte een belangrijke rol spelen. Jongeren krijgen uitgebreid de kans om hun eigen verhaal te vertellen. De jongeren binnen het onderzoek scoren op een vijfpuntsschaal gemiddeld een drie wanneer het gaat om de spraakzaamheid gedurende de zitting. Wat hierbij opvalt, is dat jongeren bij een mannelijke kinderrechter hoger scoren op de factor spraakzaamheid dan bij een vrouwelijke kinderrechter. Daarnaast verschilt het per jeugdige verdachte hoe het recht op het vertellen van het eigen verhaal wordt benut. De ene verdachte vertelt uitgebreid over het delict, zijn schoolvaardigheden en thuissituatie, terwijl de andere verdachte weinig vertelt. Daarnaast verschilt het per jongere of er een afwachtende of juist een actieve houding wordt aangenomen. Over het algemeen kan gesteld worden dat jongeren actief deelnemen aan de zitting. Tijdens de zitting worden door de kinderrechter veel open vragen gesteld (*‘Waarom doe je nou zoiets?’*) en wordt er veel doorgevraagd (*‘Wie deed er agressief?’*). Wat opvalt met betrekking tot de participatie van jongeren is dat er vooral communicatie plaatsvindt tussen de jeugdige verdachte en de kinderrechter. De officier van justitie komt wel aan het woord, maar er vindt weinig tot geen interactie plaats tussen de jongere en de officier. Bij vragen ter verduidelijking van de officier verschilt het echter per officier in hoeverre de jongere een kans krijgt een antwoord te geven.

Gedurende de interactie tussen de jeugdige verdachte en de kinderrechter, staan het delict en de persoonlijke omstandigheden centraal. De vraag is echter in hoeverre de aandacht verdeeld wordt over de twee onderwerpen. Uit het onderzoek blijkt dat de bespreking van het delict op een schaal van één tot en met vijf een gemiddelde score haalt van 3.4. De

bespreking van de persoonlijke omstandigheden behaalt op dezelfde schaal een score van 2.3. Dit zou betekenen dat het delict gedurende de zitting meer prioriteit heeft dan de persoonlijke omstandigheden. Bij 15 van de 18 jeugdstrafzaken is het delict daadwerkelijk uitgebreider besproken dan de persoonlijke omstandigheden. Bij de overige drie strafzaken, waar de persoonlijke omstandigheden meer aandacht kregen dan het delict zelf, is er sprake van zeer zorgelijke persoonlijke omstandigheden. Over het algemeen krijgt het gepleegde delict tijdens een zitting meer aandacht dan de persoonlijke omstandigheden van de jeugdige verdachte.

Binnen het onderzoek vindt er weinig communicatie plaats wat betreft de toekomstplannen van de jongeren. Bij zeven van de 18 zittingen komen de toekomstplannen van de jeugdige verdachte niet aan bod en bij de overige zaken wordt er slechts kort over de toekomstplannen gesproken (*'Zijn er al plannen gemaakt?'* en *'Dus je wilt de visserij in?'*). Ondanks dat er bij de uitspraak van de kinderrechter rekening wordt gehouden met de toekomst van de jongere, spelen het verleden en het heden een grotere rol tijdens de interactie met de kinderrechter (*'Wat vind je er achteraf van?'* en *'Kun je iets vertellen over hoe het met je gaat?'*). Wat betreft de toekomstplannen die besproken worden, gaat het vooral om zaken in de nabije toekomst (*'Welke opleiding wil je straks gaan volgen?'*).

Concluderend kan gesteld worden dat er over het algemeen sprake is van participatie van jongeren gedurende een zitting. Het delict en de persoonlijke omstandigheden van de verdachte staan centraal en de jongere wordt door de kinderrechter uitgenodigd tot actieve participatie. Het verschilt echter per jongere hoe dit wordt benut.

Afstemming op het cognitieve niveau van de jongere

Aan de hand van observaties is onderzocht in hoeverre er tijdens zittingen rekening wordt gehouden met het cognitieve niveau en de leeftijd van jeugdige verdachten. In totaal zijn 26 zittingen bijgewoond, waaronder één tenuitvoerlegging en twee zittingen die werden aangehouden. Gezien de duur van deze drie zittingen en de nuttige informatie die er uit naar voren komt, zijn deze zittingen toch in het onderzoek meegenomen. Er zijn zittingen bijgewoond van twee vrouwelijke kinderrechters. Eén van deze kinderrechters leidde 23 zittingen, de andere kinderrechter drie zittingen.

De groep jeugdige verdachten bestaat uit 22 jongens en vier meisjes. De leeftijd van de verdachten loopt, voor zover bekend gemaakt op de zitting, uiteen van 13 tot 19 jaar¹. Iets

¹ Van 23 van de 26 jongeren is de leeftijd vermeld op de zitting

meer dan de helft (N=13) van deze jongeren valt in de leeftijdscategorie 16-17 jaar. In totaal zijn zeven verdachten jonger dan 16 jaar. Drie jongeren zijn 18 jaar of ouder. Tweederde van de jongeren is van allochtone afkomst. Uit de zittingen komt naar voren dat er bij een aantal jongeren sprake is van een ontwikkelingsachterstand. Daarnaast wordt bij een aantal zittingen benadrukt dat de jongere een laag IQ heeft. Het is niet duidelijk bij hoeveel jongeren er precies sprake is van een verminderde intelligentie, aangezien dit niet uit elke zitting even duidelijk naar voren komt.

Voorafgaand aan elke zitting stelt de kinderrechter alle aanwezigen kort voor. Er wordt gedeeltelijk uitgelegd wat de rol/functie is van de aanwezigen. De ene kinderrechter geeft meer uitleg dan de andere kinderrechter. Vervolgens wordt vermeld dat de jongere niet verplicht is om antwoord te geven op vragen die gesteld worden en dat de jongere goed op moet letten. Er wordt verder geen uitleg gegeven over het precieze verloop van de zitting. Elke zitting kan in een aantal vaste onderdelen worden opgesplitst. Sommige onderdelen worden alleen maar kort benoemd. Bij een paar onderdelen wordt ook toegelicht wat er precies besproken zal worden. Zo wordt voorafgaand aan het requisitoir uitgelegd dat de officier van justitie zal gaan vertellen hoe hij tegen de zaak aankijkt en wat volgens de officier een passende reactie is.

De hoeveelheid uitleg verschilt per kinderrechter. De twee kinderrechters verschillen erg van elkaar. De kinderrechter van wie de meeste zittingen zijn geobserveerd komt vrij streng over. Zij spreekt in hoog tempo en geeft op voorhand weinig uitleg. Pas wanneer een jongere zelf aangeeft dat hij het niet snapt of als uit een antwoord van een jongere blijkt dat de vraag van de kinderrechter niet is begrepen, wordt een korte toelichting gegeven. De andere kinderrechter komt tijdens de zitting wat vriendelijker over. Zij spreekt in een rustiger tempo en geeft uit zichzelf meer uitleg. Ook neemt zij uitgebreid de tijd om het verhaal van de jongere te horen. Dit verschil tussen de kinderrechters in de mate waarin uitleg wordt gegeven en de tijd wordt genomen om naar het verhaal van de jongere te luisteren, komt ook tot uiting in de duur van de zittingen. De zittingen van de eerstgenoemde kinderrechter hebben een gemiddelde duur van 30 minuten, de zittingen van de andere kinderrechter duren gemiddeld een uur.

De twee kinderrechters verschillen ook in de mate waarin zij het begrip van de jongere toetsen. Tijdens de zitting wordt op twee momenten gevraagd of de jongere begrepen heeft wat er gezegd is, namelijk direct na het requisitoir van de officier van justitie en na de uitspraak van de kinderrechter. Direct na het requisitoir, herhaalt de eerstgenoemde

kinderrechter kort de strafeis van de officier, zonder de reactie van de jongere af te wachten. De andere kinderrechter wacht deze reactie wel af en vraagt vervolgens of de jongere kan navertellen wat er zojuist gezegd is. Alhoewel verschillende jongeren in eerste instantie aangeven dat ze het begrepen hebben, blijkt dit bij navraag niet altijd het geval te zijn. De kinderrechter legt vervolgens in eigen bewoordingen uit wat de strafeis van de officier precies inhoudt. Beide kinderrechters geven voor de uitspraak eerst een uitleg waarin wordt toegelicht hoe zij tot deze uitspraak zijn gekomen. Hoe uitgebreid deze uitleg is, verschilt per kinderrechter. Na de uitspraak wordt aan de jongere gevraagd of hij de uitspraak heeft begrepen, maar dit wordt verder niet meer getoetst. Beide kinderrechters geven aan dat de jongere de advocaat kan raadplegen, mocht er nog iets onduidelijk zijn.

Naast de kinderrechters, verschillen ook de officieren van justitie van elkaar in de mate waarin uitleg wordt gegeven aan de jeugdige verdachten. De ene officier geeft meer toelichting over waarom de gedragingen van de jongere strafbaar zijn en hoe tot de keuze voor een bepaalde strafeis is gekomen, dan de andere officier. Waar sommige officieren direct tegen de jongere spreken, wordt door andere officieren meer in het algemeen over de jongere gesproken zonder de jongere direct aan te spreken.

Over het algemeen wordt door alle professionele actoren in de rechtszaal veel gebruik gemaakt van juridisch jargon. Met name wanneer de actoren met elkaar in gesprek gaan en de jongere niet direct deel uitmaakt van het gesprek, worden er veel juridische termen gebruikt. Er wordt hierbij op hoog tempo gesproken. Wat opvalt is dat verschillende jongeren om zich heen gaan kijken op momenten dat de professionele actoren langere tijd met elkaar in gesprek zijn. De jongeren lijken dan niet meer mee te krijgen wat er allemaal gezegd wordt. Op momenten waarop met de jongere zelf wordt gesproken, wordt minder gebruik gemaakt van juridisch jargon en wordt het taalgebruik meer afgestemd op het begrip van de jongere. De mate waarin dit gebeurt verschilt echter per persoon. Zo gebruikt de ene kinderrechter meer moeilijke woorden dan de andere kinderrechter. Dat heeft deels te maken met het feit dat de ene kinderrechter stukken uit het dossier, waarin over het algemeen veel jargon gebruikt wordt, hardop voorleest terwijl de andere kinderrechter in eigen woorden samenvat wat er in het dossier staat.

Bepaalde juridische termen, zoals ‘verbalisanten’ en ‘proces-verbaal’ worden in (vrijwel) alle zittingen gebruikt, maar geen enkele keer toegelicht. Andere veelgebruikte juridische termen zijn ‘(on)voorwaardelijk’, ‘documentatie’ en ‘jeugddetentie’. Voorwaardelijk wordt uitgelegd als ‘stok achter de deur’ en ‘blijft boven het hoofd hangen’.

De andere termen worden uitgelegd als ‘strafblad’ en ‘jeugdgevangenis’. Er worden door de verschillende actoren in de rechtszaal weinig afkortingen gebruikt. De enige afkorting die verschillende malen gebruikt wordt is ‘de Raad’ waarmee de Raad voor de Kinderbescherming bedoeld wordt.

Geconcludeerd kan worden dat er tijdens zittingen rekening wordt gehouden met het cognitieve niveau en de leeftijd van jeugdige verdachten. Er wordt uitleg gegeven door de professionele actoren in de rechtszaal en het taalgebruik wordt (gedeeltelijk) afgestemd op het begrip van de jongere. Op een aantal punten (gebruik juridisch jargon en het toetsen van het begrip) zou echter nog meer rekening gehouden kunnen worden met het begrip van jeugdige verdachten.

Rol van de ouders

In kader van het onderzoek naar de vraag in hoeverre ouders een rol spelen tijdens een zitting zijn er 25 zittingen bijgewoond bij drie verschillende kinderrechters in de rechtbank van Lelystad. Het gaat hierbij om 20 jongens en vijf meisjes. De gemiddelde leeftijd van de jongens is 16.4 jaar, de jongste is 13 jaar en de oudsten zijn 18 jaar oud. Voor de meisjes ligt de gemiddelde leeftijd iets lager, op 15.2 jaar, het jongste meisje is 14 jaar en het oudste meisje is 17 jaar oud.

Van de 25 geobserveerde zittingen zijn in slechts tien gevallen beide ouders aanwezig geweest. Met 11 keer is de aanwezigheid van alleen de moeder het meest voorkomend. In drie gevallen is alleen vader aanwezig geweest en bij één zaak is geen van beide ouders op de zitting verschenen. Bij deze laatste zaak is het zo dat moeder bij eerdere bijeenkomsten wel aanwezig is geweest, maar nu vanwege ziekte niet aanwezig kon zijn. De kinderrechter heeft wel benoemd dat haar aanwezigheid eigenlijk verplicht is, maar heeft in het belang van de voortgang van de zaak besloten om deze wel voort te zetten. In de gevallen waarbij alleen moeder of alleen vader aanwezig is, wordt in een enkel geval benoemd waarom de andere ouder niet aanwezig is, maar meestal wordt hier geen aandacht aan geschonken en wordt er ook geen van probleem gemaakt.

Tijdens de observaties is ook gekeken naar de houding van de ouders. Hierbij is gelet op nervositeit, frustraties, onverschilligheid, verlegenheid en spraakzaamheid. De meeste ouders laten een hele rustige houding zien, waarin niet veel nervositeit is waar te nemen. Ook onverschilligheid komt weinig voor bij de ouders. De grootste verschillen die te bemerken zijn tussen de ouders hebben betrekking op de frustraties, de verlegenheid en de

spraakzaamheid. Sommige ouders laten hun frustraties merken over bijvoorbeeld praktische zaken, zoals het niet of heel laat ontvangen van de brief over de zitting, of simpelweg over het feit dat hun kind voor de kinderrechter moet verschijnen. Daarnaast worden ook een aantal moeders emotioneel tijdens de zitting, onder andere tijdens het bespreken van de persoonlijke omstandigheden en tijdens de uitspraak. De spraakzaamheid en verlegenheid van ouders leiden tot de grootste verschillen. Vooral op het gebied van spraakzaamheid laten ouders grote verschillen zien. Waar de één zelf het woord neemt en veel vertelt, heeft een ander niet veel meer in te brengen dan een enkel 'ja' of 'nee'. Over het algemeen hebben de ouders een rustige en beleefde houding.

Een vast moment waarop de ouders gehoord worden tijdens de zitting is het moment nadat het rapport van de Raad voor de Kinderbescherming is besproken en eventuele deskundigen aan het woord zijn gekomen. Bij vrijwel alle zaken krijgen de ouders op dit moment de kans om iets in te brengen. Daarnaast wordt op andere momenten ook wel eens wat gevraagd aan de ouders, zo wordt bijvoorbeeld tijdens de bespreking van het raadsrapport gevraagd aan de ouders of zij bepaalde dingen herkennen. Dit verschilt echter per kinderrechter. De ene kinderrechter houdt zich heel strikt aan de gebruikelijke volgorde, terwijl de ander ook 'tussendoor' regelmatig contact heeft met de ouders. Wel is het opvallend dat er voor de ouders alleen gelegenheid is om iets in te brengen wanneer er gericht iets aan ze gevraagd wordt. Wanneer ouders spontaan iets willen zeggen, wordt dit vaak afgekapt door de kinderrechter.

Het spreekrecht wordt door de ouders heel verschillend ingevuld. Er zijn ouders die eigenlijk niets toe te voegen hebben en in totaal minder dan een minuut aan het woord zijn tijdens de hele zitting. De ouder die het langst aan het woord is, spreekt ongeveer tien minuten. Gemiddeld zijn de ouders ongeveer 2.5 minuut aan het woord tijdens de zitting. Tijdens de observaties is gelet op de inhoud van de gespreksvoering met de ouders. Gekeken is in welke mate het delict, de thuissituatie, schoolgang, vrijetijdsbesteding, vrienden en toekomstplannen van de verdachte besproken worden. Over het delict worden over het algemeen geen uitspraken gedaan door de ouders en wanneer ze dit wel willen, wordt dit in sommige gevallen niet toegestaan. Aan de andere kant is er ook één kinderrechter die hier soms wel specifiek naar vraagt bij de ouders (*'Willen de ouders er nog iets over zeggen, over het feit?'*). Het onderwerp dat het meest besproken wordt, is de thuissituatie (*'Hoe gaat het nu thuis?'* en *'Hoe is de sfeer thuis?'*). De toekomstplannen van de verdachte worden het minst besproken. Hetgeen dat besproken wordt hangt ook sterk af van de situatie van de

verdachte. Is er sprake van problemen op school dan wordt hier meer aandacht aan gegeven en wanneer er sprake is van zorgen rond de vriendschappen van de verdachte dan wordt dat onderwerp meer naar voren gebracht in de gespreksvoering met de ouders. Daarnaast worden de ouders in veel gevallen gevraagd naar aanvullingen en opmerkingen op het eerder genoemde (*'Willen de ouders er verder nog wat over zeggen?'*, *'Herkennen de ouders dat ook?'* en *'Wil vader nog wat toevoegen op wat er net gezegd is?'*). De vragen aan de ouders worden in de meeste gevallen gesteld door de kinderrechter. Een enkele keer willen ook de officier van justitie en/of de advocaat van de verdachte iets vragen aan de ouders.

Geconcludeerd kan worden dat in lang niet alle gevallen beide ouders aanwezig zijn bij de zitting van hun kind. De rol die de ouders tijdens een zitting spelen, bestaat voornamelijk uit het beantwoorden van vragen van de professionele actoren in de rechtszaal. Het verschilt sterk per ouder en per kinderrechter hoeveel de ouders aan het woord komen. De inhoud van het gesprek met de ouders wordt met name bepaald door de situatie van de jeugdige verdachte. De ouders nemen over het algemeen een rustige en beleefde houding aan in de rechtszaal.

Moreel appèl

Aan de hand van 20 observaties van zittingen is onderzocht in hoeverre er gebruik wordt gemaakt van het moreel appèl door de kinderrechter en/of officier van justitie. De groep jeugdige verdachten bestaat uit drie meisjes en 18 jongens. De verdachten zijn tussen de 13 en 18 jaar oud. Er zijn gedurende de zittingen twee vrouwelijke kinderrechters opgetreden. Dit zijn dezelfde kinderrechters die zijn geobserveerd om de tweede deelvraag betreffende het cognitieve niveau van de jongere te onderzoeken. De ene kinderrechter behandelde 7 zittingen en de andere kinderrechter behandelde 13 zittingen. In totaal zijn er gedurende de 20 zittingen 103 opmerkingen door de kinderrechters gemaakt aangaande het moreel appèl. Ongeveer een derde van deze opmerkingen is in vraagvorm.

Een algemene indruk van de eerstgenoemde kinderrechter is dat zij een meer informele houding aanneemt ten opzichte van de jongere. Deze kinderrechter probeert een gesprek aan te gaan met de jongere waaruit het verhaal moet blijken. Zij gaat in op gevoelens en gedachten van de jongere ten aanzien van het delict. De andere kinderrechter neemt over het algemeen een meer zakelijke, formele houding aan ten opzichte van de jongere. De vragen die zij stelt, gaan vaker direct in op het delict. Uit de analyses van de data blijken tussen de kinderrechters verschillende frequenties te bestaan aangaande opmerkingen met

betrekking tot het moreel appèl. De eerstgenoemde kinderrechter maakt gemiddeld 7.1 opmerkingen per zaak die enigszins betrekking hebben op het moreel appèl. De meeste van deze opmerkingen zijn gericht op schuldgevoel en verantwoordelijkheidsbesef van de verdachte. De andere kinderrechter maakt gemiddeld 4.1 opmerkingen per zaak aangaande het moreel appèl. Het merendeel van deze opmerkingen is gericht op de gevolgen voor en empathie ten aanzien van het slachtoffer.

In de meeste zaken wordt een algemene opmerking door de kinderrechter gegeven om de jongere te laten nadenken over de eventuele gevolgen voor het slachtoffer, zoals: *'Ik denk dat je moet nadenken over de gevolgen van de winkelier, zoals de extra beveiliging'*. In een aantal zittingen zijn de gevolgen voor het slachtoffer ook specifiek en in veelvoud benoemd. In een fragment uit een zitting waarin de jongere wordt verdacht van inbraak wordt dit geïllustreerd: *'Het is niet alleen jouw oud en nieuw, maar ook voor die mensen. En ik denk niet dat zij een leuke oud en nieuw hebben gehad. Hun veiligheid is aangetast. Dat heeft W. mede op zijn geweten. Sieraden hebben ook een emotionele waarde. Dat maakt het nog erger. Hetzelfde met een laptop, door alle foto's die erop staan'*. Bij geweldsdelicten, diefstal en inbraak brengt de kinderrechter met name naar voren wat de gevolgen zijn voor anderen.

Een beroep op empathie ten aanzien van het slachtoffer komt in iets mindere mate voor dan het bespreken van de gevolgen voor het slachtoffer. Vaak worden er aan de jongere kritische vragen gesteld die de jongere moet doen inleven in de plaats van het slachtoffer: *'Wat zou jij er van vinden als dit jou zou overkomen?'* Een beroep op spijt en schaamte komt niet tot zelden voor. In vrijwel elke zaak is er door de kinderrechter en/of officier van justitie gezegd dat het echt niet kan wat de jongere heeft gedaan. Hier is verder inhoudelijk niet op ingegaan. In twee zittingen komen gevoelens zoals spijt en schaamte ter sprake. In één zitting zegt de kinderrechter met betrekking tot schaamte: *'En je ouders vinden het ook echt heel erg en je wilde ook niet dat je ouders het zouden weten'*.

Een moreel appèl met betrekking tot verantwoordelijkheid is het meest gebruikt. De kinderrechter en/of officier van justitie benadrukt hier de rol van de verdachte in het delict. Bij de meeste zaken geven zowel de kinderrechter als de officier van justitie een opmerking aangaande de verantwoordelijkheid van de jongere. De volgende citaten zijn regelmatig gezegd tijdens de zittingen: *'Jij bent degene die dat heeft gedaan'* en *'Het is jouw keuze geweest om het te doen'*. Tevens zijn er vragen aan de jongeren gesteld die gerelateerd zijn aan verantwoordelijkheid: *'Wat vind je ervan dat je dat hebt gedaan'* en *'Vind je dat je straf*

verdient?' Een beroep op schuldgevoel volgt vaak uit het beroep op verantwoordelijkheid doordat de kinderrechter haar afkeuring laat blijken.

Er zijn gedurende de zittingen vijf officieren van justitie opgetreden. Het aantal zaken per officier van justitie is te klein om betrouwbare uitspraken te kunnen doen over eventuele verschillen tussen officieren van justitie. Tijdens de observaties is wel naar gekomen dat gedurende een zaak de kinderrechter en officier van justitie hun verhaal in zekere mate op elkaar afstemmen. Wanneer de kinderrechter al een redelijke mate van moreel appèl heeft toegepast, is de officier van justitie hierin meestal wat gematigder. Bepaalde morele aspecten die erg belangrijk gevonden worden voor een bepaalde jongere in combinatie met het delict, worden nogmaals benadrukt. Ten slotte zijn meerdere zaken behandeld die betrekking hadden op hetzelfde delict. In deze zaken zijn over het algemeen dezelfde opmerkingen gemaakt met betrekking tot het moreel besef van de jongere. Een verschil is dat er in de tweede en derde zaak minder opmerkingen zijn gemaakt dan in de eerste zaak.

Geconcludeerd kan worden dat er tijdens de meeste zittingen een moreel appèl wordt gedaan op de jongere. Het aantal opmerkingen aangaande het moreel appèl is klein en vaak niet specifiek. Het moreel appèl heeft vooral betrekking op schuldgevoel, verantwoordelijkheid, empathie en gevolgen voor het slachtoffer. Een beroep op spijt en schaamte komt niet tot zelden voor.

Conclusie en discussie

In dit onderzoek is geprobeerd antwoord te geven op de volgende hoofdvraag: welke rol spelen jongeren en ouders tijdens een jeugdstrafzitting? Onderzoek door middel van observaties bij de rechtbank van Lelystad heeft tot meer inzichten geleid wat betreft de rol die de jeugdige verdachte en diens ouders spelen tijdens een jeugdstrafzitting. De hoofdvraag is opgedeeld in vier deelvragen. Hieronder zullen de resultaten per deelvraag worden besproken.

De eerste deelvraag luidt: in hoeverre is er sprake van participatie van de jeugdige verdachte tijdens een jeugdstrafzitting? De resultaten ondersteunen het onderzoek van Van Dijk en collega's (2010), waaruit blijkt dat over het algemeen daadwerkelijk sprake is van participatie van jongeren gedurende een zitting. Toch lijkt er ruimte te bestaan voor verbetering. De resultaten laten zien dat het per jongere verschilt in hoeverre de uitnodiging tot interactie met de kinderrechter wordt benut. De mate van participatie van jongeren gedurende een zitting lijkt gerelateerd te kunnen worden aan individuele kenmerken zoals de

culturele achtergrond, houding en persoonlijkheid van jongeren. Jongeren worden door de kinderrechter uitgenodigd tot actieve participatie. Dit komt overeen met de resultaten uit het onderzoek van Van Ham en collega's (2010) waaruit blijkt dat de dialoog tussen de jongere en de kinderrechter een belangrijke rol speelt tijdens een zitting. Gedurende deze dialoog speelt over het algemeen het gepleegde delict van de jongere een grotere rol dan de persoonlijke omstandigheden van de jongere.

In de tweede deelvraag 'in hoeverre wordt er door de professionele actoren in de rechtszaal rekening gehouden met het niveau en de leeftijd van de jeugdige verdachte' staat het begrip van de jongere centraal. Uit de observaties komt naar voren dat er tijdens zittingen rekening wordt gehouden met het niveau en de leeftijd van jeugdige verdachten. Zo wordt er uitleg gegeven door de professionele actoren. Deze uitleg betreft voornamelijk de uitspraak van de kinderrechter. Over het verloop van de zitting wordt weinig uitleg gegeven. De mate waarin uitleg wordt gegeven verschilt per kinderrechter. Daarnaast wordt het taalgebruik (gedeeltelijk) afgestemd op het niveau van de jongere wanneer met de jongere gesproken wordt. Met name wanneer de jongere niet direct deel uitmaakt van het gesprek wordt er veel juridisch jargon gebruikt. Deze bevinding vormt een ondersteuning voor de resultaten van het onderzoek van Weijers & Hokwerda (2003). Uit dat onderzoek komt naar voren dat er nog altijd veel juridisch jargon wordt gebruikt in Nederlandse rechtszalen. Kort samengevat kan gesteld worden dat er rekening wordt gehouden met het niveau van de jeugdige verdachte maar dat er op bepaalde punten ruimte is voor verbetering. Zo zou het gezien het grote aantal jongeren met een allochtone achtergrond en de grote groep jongeren met een lage intelligentie wenselijk zijn wanneer er tijdens zittingen minder gebruik wordt gemaakt van juridisch jargon. Zowel de jongere als diens ouders kunnen daardoor de zitting beter volgen. Dit komt de communicatie tijdens de zitting ten goede (Schuytvlot, 1999).

De derde deelvraag luidt: in hoeverre spelen de ouders een rol tijdens een jeugdstrafzitting? Als eerst kan geconcludeerd worden dat in lang niet alle gevallen beide ouders aanwezig zijn bij de zitting van hun kind. Hoewel het wettelijk verplicht is dat beide ouders aanwezig zijn, wordt door de kinderrechters nooit moeilijk gedaan over de aanwezigheid van slechts één ouder. De rol van de ouders tijdens een zitting bestaat voornamelijk uit het beantwoorden van de vragen van de professionele actoren in de rechtszaal, ofwel het verschaffen van informatie over hun kind, wat Hepping (2006) ook in haar onderzoek naar voren heeft gebracht als belangrijkste taak van de ouders. Zoals verwacht verschilt het sterk per ouder en per kinderrechter hoeveel de ouders aan het woord

komen. De inhoud van het gesprek met de ouders wordt met name bepaald door de situatie van de jeugdige verdachte. In tegenstelling tot de interactie met de jeugdige verdachte, wordt met de ouders vrijwel niet gesproken over het delict zelf. Wel komen de persoonlijke omstandigheden aan bod, die ook in de communicatie met de jongere besproken worden. De ouders hebben de hebben over het algemeen een rustige en beleefde houding in de rechtszaal.

De vierde deelvraag tot slot luidt: in hoeverre wordt er tijdens een jeugdstrafzitting een appèl gedaan op het moreel besef van de verdachte door de kinderrechter en/of officier van justitie. Er kan geconcludeerd worden dat er tijdens de meeste zittingen een beroep wordt gedaan op het moreel appèl van de jongere. De kinderrechters maken gemiddeld weinig opmerkingen per zaak aangaande het moreel appèl. De opmerkingen zijn vaak niet zeer specifiek voor de desbetreffende jongere en het delict, maar zijn meer algemeen van aard. Het moreel appèl heeft vooral betrekking op schuldgevoel, verantwoordelijkheid, empathie en gevolgen voor het slachtoffer. Een beroep op spijt en schaamte komt niet tot zelden voor. Met betrekking tot schaamte wordt dit ondersteund door de literatuur. Schaamte heeft namelijk direct betrekking op de identiteit van een individu (Weijers, 2000). Een beroep op schaamte kan derhalve negatieve consequenties met zich meebrengen. Het kan een belemmering zijn voor het ontwikkelen van een gezond zelfbeeld (Ten Eijck, 2003). Er kan derhalve worden aangenomen dat het positief is dat in het onderzoek de twee kinderrechters niet tot zelden een beroep hebben gedaan op schaamte. Resultaten met betrekking tot het moreel appèl ondersteunen onderzoek van Bakker (2009). Kinderrechters maken in beperkte mate gebruik van een appèl op het moreel besef van de jongere. Tevens blijken hierin duidelijke verschillen tussen kinderrechters te bestaan. Bij het analyseren van de resultaten van de verschillende deelvragen, is eveneens naar voor gekomen dat de kinderrechter die meer uitleg geeft en begrip toetst tijdens de zitting meer opmerkingen maakt met betrekking tot het moreel appel.

Door middel van dit onderzoek is de rol van jongeren en ouders tijdens een jeugdstrafzitting beter gespecificeerd. De interactie tussen de juridische actoren en de jeugdige verdachte en diens ouders is bestudeerd. Op basis van de resultaten van de vier deelvragen kan geconcludeerd worden dat zowel de jongere als diens ouders een duidelijke rol hebben tijdens een jeugdstrafzitting. Er komen tijdens een zitting een redelijk aantal pedagogische aspecten naar voren komen. Sommige aspecten **zijn** tijdens een zitting **meer aanwezig** dan andere. De jeugdige verdachte krijgt de mogelijkheid om te participeren. Het verschilt echter per jongere in hoeverre hier gebruik van wordt gemaakt. Daarnaast worden

ook de ouders bij de zitting betrokken. Het verschilt per ouder en per kinderrechter hoeveel de ouders daadwerkelijk aan het woord komen.

Dit onderzoek kent een aantal beperkingen. Ten eerste is de onderzoeksgroep niet aselekt getrokken. Onderzoek is gedaan in de rechtbank in Lelystad, hetgeen wellicht tot andere resultaten heeft geleid dan bij andere rechtbanken in Nederland. Daarnaast verschilt de onderzoeksgroep (deels) per deelvraag en is de onderzoeksgroep per deelvraag klein. Er zijn gedurende de zittingen weinig verschillende kinderrechters en officieren van justitie opgetreden. Door deze factoren is generalisatie van de resultaten van dit onderzoek niet mogelijk. De tweede beperking is dat in dit onderzoek mogelijk factoren van invloed zijn geweest op de resultaten. De kinderrechters en officieren waren op de hoogte van het onderzoek, hetgeen kan hebben geleid tot enigszins sociaal wenselijk gedrag. Tevens is het mogelijk dat de houding en het gedrag van de jongere, de ouders, de kinderrechter en de officier van justitie zijn beïnvloed door de aanwezigheid van twee studenten in de rechtszaal. Daarnaast is er mogelijk sprake geweest van subjectiviteit. Het invullen van de observatielijst kan zijn beïnvloed door de persoonlijke normen, waarden en kennis van de onderzoeker. Ten slotte is het gebruikmaken van enkel observaties een beperking voor dit onderzoek geweest. Bepaalde constructen zijn moeilijk meetbaar gebleken, zoals het begrip van de jongere. Aan de hand van enkel observaties kan niet goed worden onderzocht of de jongere ook daadwerkelijk begrepen heeft wat er is gezegd tijdens de zitting. Het is moeilijk gebleken om de houding van de jongere en ouders tijdens de zitting te achterhalen, aangezien de onderzoekers achterin in de rechtszaal zaten. Daarnaast is het lastig gebleken om het taalgebruik te beoordelen. Door het niet kennen van de jongere, is het niet goed mogelijk om in te schatten of er genoeg wordt uitgelegd en het taalgebruik genoeg wordt afgestemd op het niveau van de jongere. Daar komt bij dat het lastig is om te beoordelen wat precies moeilijk taalgebruik is en extra uitleg behoeft en wat niet.

Er wordt aanbevolen om de rol en participatie van jeugdige verdachten en diens ouders tijdens jeugdstrafzittingen verder te onderzoeken. Een onderzoek bij verschillende rechtbanken en met een grote onderzoeksgroep is hierbij wenselijk om generaliseerbare conclusies te kunnen trekken. Tevens maakt een grote onderzoeksgroep het mogelijk om beter de verschillen tussen kinderrechters en officieren van justitie in kaart te brengen. Middels interviews zou meer inzicht kunnen worden verkregen in het begrip van de jongere.

In dit onderzoek is naar voren gekomen dat er tijdens een jeugdstrafzitting al een redelijke hoeveelheid pedagogische aspecten naar voren komen. Er zijn echter ook

verbeterpunten aan te wijzen. Tijdens de jeugdstrafzitting zou het wenselijk zijn om meer aandacht te besteden aan de verschillende culturele achtergronden van de jongere. De normen en waarden van de juridische actoren en de jeugdige verdachte kunnen van elkaar verschillen. Hierdoor kan de communicatie bemoeilijkt worden. Meer kennis over de verschillende culturen en normen en waarden zou de interactie tussen de actoren en de jongere en diens ouders bevorderen. Daarnaast zou het maken van opmerkingen aangaande het moreel appèl meer en specifiek voor de jongere kunnen. Deze opmerkingen zouden vooral gericht moeten zijn op schuldgevoel, verantwoordelijkheid, empathie en gevolgen voor het slachtoffer. Tevens zou het wenselijk zijn om minder gebruik te maken van juridisch jargon. Er wordt veel jargon gebruikt tijdens zittingen en dit bemoeilijkt de communicatie tussen de professionele actoren en de jeugdige verdachte en diens ouders. De mate waarin uitleg wordt gegeven verschilt per kinderrechter. Uit de observaties komt naar voren dat alhoewel jongeren in eerste instantie aangeven dat ze begrepen hebben wat er is gezegd, dit bij navraag niet altijd het geval blijkt te zijn. Het zou wenselijk zijn wanneer er tijdens de zitting meer uitleg wordt gegeven door de professionele actoren en er op een aantal momenten wordt getoetst of de jongere begrepen heeft wat er is gezegd. Het is hierbij van belang dat er niet alleen wordt gevraagd of de jongere het begrepen heeft maar dat dit ook daadwerkelijk wordt getoetst, bijvoorbeeld door de jongere te laten navertellen wat er is gezegd. De interactie met de ouders zou nog wat meer uitgebreid kunnen worden. Uit de observaties komt naar voren dat de interactie tijdens sommige zittingen maar beknopt is. Dit zou te maken kunnen hebben met het feit dat ouders in eerste instantie niet zo spraakzaam zijn. Maar uit de observaties komt ook naar voren dat de meeste ouders na verloop van tijd toch meer gaan vertellen over de situatie waarin zijzelf en hun kind zitten. Het is daarom wenselijk om niet direct op te geven wanneer ouders niet zo spraakzaam zijn, omdat er anders waardevolle informatie misgelopen kan worden.

Referenties

- Archard, D., & Skivenes, M. (2009). Hearing the child. *Child and Family Social Work, 14*, 391-399. doi: 10.1111/j.1365-2206.2008.00606.x
- Bakker, M. (2009). De autoritatieve kinderrechter: Effecten op jeugdige delinquenten. Utrecht: Universiteit Utrecht (masterthesis). Verkregen op <http://igiturarchive.library.uu.nl>
- Bosch, L., & Mak, C. (2000). Ouders zouden verplicht moeten worden om ter terechtzitting te verschijnen. Interview met mw.mr. S.B. de Pauw Gerlings-Döhrn. *Ars Aequi, 49*, 708-715. Verkregen op <http://maandblad.arsaequi.nl.proxy.library.uu.nl>
- Bruins, P. (2005). Jeugdstrafrecht, kinderlijk eenvoudig. *Proces, 1*, 31-32. Verkregen op <http://www.bjutijdschriften.nl.proxy.library.uu.nl>
- Crawford, E., & Bull, R. (2006). Teenagers difficulties with key words regarding the criminal court process. *Psychology, Crime & Law, 12*, 653-667. doi:10.1080/10236190500489970
- Driver, C., & Brank, E. M. (2009). Juveniles' knowledge of the court process: Results from instruction from an electronic source. *Behavioral Sciences and the Law, 27*, 627-642. doi:10.1002/bsl.881
- Dijk, D. van, Lieshout, K. H. J. van, Moorthamer, N., & Zwaan, K. M. (2010). *Spreken is zilver, zwijgen is goud* (bachelorthesis). Verkregen op <http://igiturarchive.library.uu.nl>
- Eijck, C. ten (2003). Shame and the adolescent. *Juvenile Justice News, 65*, 98-100. Verkregen op <http://web.ebscohost.com>
- Gibbs, J. C. (2003). Equipping youth with mature moral judgment. *Reclaiming Children and Youth, 12*, 148-153. Verkregen op <http://www.ebscohost.com>
- Grisso, T., Steinberg, L., Woolard, J., Cauffman, E., Scott, E., Graham, S., ... Schwartz, R. (2003). Juveniles' competence to stand trial: A comparison of adolescents' and adults' capacities as trial defendants. *Law and Human Behavior, 27*, 333-363. doi:0147-7307/03/0800-0333/1
- Ham, J. van, Kaaij, I. E. C. van der, Prop, L. J. C., & Ridder, C. (2010). *De pedagogische communicatie tijdens de jeugdstrafrechtzitting* (bachelorthesis). Verkregen op <http://igitur-archive.library.uu.nl>
- Hemrica, J., & Heyting, F. (2004). Opvoeding en recht in balans: Vooronderstelde

- kindbeelden in discussies over jeugdstrafrecht. *Pedagogiek*, 24, 112-123. Verkregen op <http://www.pedagogiek-online.nl.proxy.library.uu.nl>
- Hepping, K. (2006). *'Mijn kind is geen crimineel'. De rol van de ouders in het jeugdstrafprocesrecht internationaal en nationaal bekeken*. Utrecht: Universiteit Utrecht (Doctoraal scriptie).
- Hepping, K., Weijers, I., & Rap, S. (2011). Aanwezigheid ouders bij de jeugdstrafzitting. *Tijdschrift voor Familie- en Jeugdrecht*, 50, 118-121.
- Hillian, D., & Reitsma, M. (2003). Parents and youth justice. *Canadian Journal of Criminology and Criminal Justice*, 45, 19-42. Verkregen op <http://web.ebscohost.com>
- Hokwerda, Y. M. (2001). Jeugdstrafzittingen, een leerzame ervaring? Een oriënterend onderzoek naar het opvoedkundige element in de praktijk van jeugdstrafzittingen in Nederland en Engeland. Utrecht: Universiteit Utrecht (Doctoraal scriptie).
- Jonge, G., de (2008). De verdediging van jongeren. In I. Weijers, & F. Imkamp (Eds.), *Jeugdstrafrecht* (pp. 149-160). Den Haag: Boom Juridische Uitgevers.
- Jonge, G., de, & Weijers, I. (2008). De rol van de ouders in de jeugdstrafrechtspleging. In I. Weijers, & F. Imkamp (Eds.), *Jeugdstrafrecht* (pp. 283-298). Den Haag: Boom Juridische Uitgevers.
- Kalverboer, M.E. (2010). *Pedagogiek en recht: schijnbare tegenstelling?* Verkregen op <http://irs.ub.rug.nl/ppn/327073365>
- Landsheer, H., Hart, H. 't, Goede, M. P. M. de, & Dijk, J. van (2003). *Praktijkgestuurd onderzoek: Methoden van praktijkonderzoek*. Groningen/Houten: Wolters-Noordhoff.
- McGloin, J. M., & Pratt, T. C. (2003). Cognitive ability and delinquent behavior among inner-city youth: A life-course analysis of main, mediating, and interaction effects. *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology*, 47, 253- 27. doi:10.1177/0306624X03047003002
- McGrath, A. (2009). Offenders' perceptions of the sentencing process: A study of deterrence and stigmatisation in the new South Wales childrens' court. *Australian and New Zealand Journal of Criminology*, 42, 24-46. doi:10.1375/acri.42.1.24
- Mik, L., de (2010). *De procesparticipatie van ouders tijdens jeugdstrafzittingen. Perspectief van kinderrechters, ouders en jeugdigen*. Utrecht: Universiteit Utrecht (masterthesis).
- Ruijsendaal, D., Bartels, J. A. C., Graaf, J. H. van, Groot, H. W. J. de, Vries, R. H. J. de, Vuuren, M. A. C. van (2002). *De advocaat in jeugdstrafzaken*. Deventer: Kluwer.

- Sage, L. le (2006). Het geweten van jeugdige delinquenten: Negeren of behandelen? *Pedagogiek*, 26, 82-99. Verkregen op <http://www.pedagogiek-online.nl>
- Schreijenberg, A., Timmermans, M., & Homburg, G. H. J. (2010). *Aanwezigheid verplicht. Een inventarisatie van de gevolgen van de aanwezigheidsplicht voor ouders bij de kinderrechter*. Den Haag: WODC.
- Schuytvlot, A. (1999). Ouders en kinderen in de rechtszaal: Begrip en onbegrip van juridische procedures. *Nederlands Tijdschrift voor Opvoeding, Vorming en Onderwijs*, 15, 225-238.
- Smith, T. F. (1985). Law talk: Juveniles' understanding of legal language. *Journal of Criminal Justice*, 13, 339-353. Verkregen op <http://www.sciencedirect.com.proxy.library.uu.nl>
- Stams, G. J., Brugman, D., Deković, M., Rosmalen, L. van, Laan, P. van der, & Gibbs, J. C. (2006). The moral judgment of juvenile delinquents: A meta-analysis. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 34, 697-713. doi: 10.1007/s10802-006-9056-5
- Steinberg, L. (2009). Adolescent development and juvenile justice. *Annual Review of Clinical Psychology*, 5, 459-85. doi:1548-5943/09/0427-0459\$20.00
- Stokkum, B. van (2002). Moral emotions in restorative justice conferences: Managing shame, designing empathy. *Theoretical Criminology*, 6, 339-360. doi: 10.1177/136248060200600306
- Walgrave, L. & Braithwaite, J. (1999). Schuld, schaamte en herstel. *Justitiele Verkenningen*, 25, 71-81. Verkregen op <http://www.wodc.nl>
- Weijers, I. (2000). *Schuld en schaamte. Een pedagogisch perspectief op het jeugdstrafrecht*. Houten / Diegem: Bohn Stafleu Van Loghum.
- Weijers, I. (2004). Requirements for communication in the courtroom: A comparative perspective on the youth court in England / Wales and The Netherlands. *Youth Justice*, 4, 22-31. doi: 10.1177/147322540400400103
- Weijers, I. (2008a). De adolescent. In I. Weijers & C. Eliaerts (Eds.), *Jeugdcriminologie* (pp. 71-83). Den Haag: Boom Juridische Uitgevers.
- Weijers, I. (2008b). De leeftijdsgrenzen. In I. Weijers & F. Imkamp (Eds.), *Jeugdstrafrecht in internationaal perspectief* (pp. 267-282). Den Haag: Boom juridische uitgevers
- Weijers, I. (2008c). De pedagogische opgaven van de jeugdstrafzitting. In I. Weijers & F. Imkamp (Eds.), *Jeugdstrafrecht in internationaal perspectief* (pp. 315-323). Den Haag: Boom Juridische Uitgevers.

- Weijers, I. (2008d). Grondslagen van jeugdstrafrecht. In I. Weijers & F. Imkamp (Eds.), *Jeugdstrafrecht in internationaal perspectief* (pp. 31-52). Den Haag: Boom juridische uitgevers
- Weijers, I. (2009). De rol van de ouders in het jeugdstrafrecht. *Nederlands Juristenblad*, 10, 615-619. Verkregen op <http://www.njb.nl>
- Weijers, I., & Hokwerda, Y. M. (2003). Patterns and possibilities for pedagogical communication in juvenile courts: England and Wales and The Netherlands. In F. Dünkel & K. Drenkhahn (Eds.), *Youth Violence: New patterns and local responses* (pp. 679-690). Greifswald: Ernst-Moritz-Arndt-Universität.
- Weijers, I., Bruning, M., & Jonge, G., de (2008). Ouders dwingen tot bijwonen jeugdstrafzitting is slecht idee, *Tijdschrift voor Familie- en Jeugdrecht*, 6, 132-134. Verkregen op <http://www.kluwer.nl.proxy.library.uu.nl>

Bijlage 1

Observatielijst Jeugdstrafzitting		Nr.:
Algemeen		
Observator:		Arrondissement:
Start:	Eind:	Rechter:
		Officier van Justitie:
Bijzonderheden (ruis):		
Beschrijving setting rechtbank:		
- Naam / Functie bordjes: JA / NEE		
- Plaats jeugdige verdachte:		
- Plaats ouders:		
Gegevens – jeugdige verdachte		
Leeftijd:	Geslacht: M / V	Etniciteit:
Ontkennende verdachte: JA / NEE / DEEL		First Offender: JA / NEE / ONBEKEND
Soort zitting:		Voorarrest: JA / NEE
Delictsomschrijving:		
Aanwezigen		
	Aanwezig	Reden voor afwezigheid
Rechter		
Officier van Justitie		
Griffier		
Jeugdige verdachte		
Raadsman		
Ouders / verzorgers	Vader	
	Moeder	
	Anders:	
Overige familieleden	Broer / Zus	
	Opa / Oma	
	Oom / Tante	
	Anders:	

Deskundigen	Raad voor de Kinderbescherming		
	Jeugdreclassering		
	Maatschappelijk werk		
	Anders:		
Getuige			
Slachtoffer			
Tolk			
Overigen			
Uitleg – door rechter			
Voorstellen van aanwezigen: JA / NEE / Gedeeltelijk			
Uitleg rol/functie aanwezigen: JA / NEE / Gedeeltelijk			
Uitleg verloop zitting: JA / NEE / Gedeeltelijk			
Begrip – jeugdige verdachte			
	Rechter	Officier	Raadsman
Tempo (laag – hoog)	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5
Volume (zacht – hard)	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5
Articulatie (onduidelijk – overdreven)	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5
Intonatie (vriendelijk – streng)	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5
Moeilijkheidsgraad (te makkelijk – te moeilijk)	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5
Gebruik van jargon (niet – veel)	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5
Gebruik van afkortingen (niet – veel)	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5
Verduidelijking (niet – veel)	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5
Begrip verdachte toetsen	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5
Inhoud – Communicatie met jeugdige verdachte			
- Maakt de jeugdige verdachte gebruik van zwijgrecht: JA / NEE / Gedeeltelijk			
	Rechter	Officier	Notities
Bespreking delict	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	
Bespreking persoonlijke omstandigheden:			
• Thuissituatie	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	
• School / opleiding	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	
• Vrijtijdsbesteding	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	
• Vrienden			

• Toekomstplannen verdachte	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	
Gesprekstechnieken:			
• Doorvragen	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	
• Interesse tonen in verhaal	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	
• Open vragen stellen	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	
• Begrip tonen	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	
• Complimenteren	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	
• Aanmoedigen	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	
Houding:	Verdachte		
• Nerveus	1 2 3 4 5		
• Boos / Frustratie	1 2 3 4 5		
• Laconiek / Onverschillig	1 2 3 4 5		
• Verlegen	1 2 3 4 5		
• Spraakzaam	1 2 3 4 5		
Inhoud – Communicatie met ouders			
<p>- Moment aan het woord komen ouders:</p> <p>- Hoe lang aan het woord +/-:</p> <p>- Wat vertellen ouders:</p> <p>- Is er buiten de gestelde vragen om gelegenheid voor ouders om wat in te brengen:</p>			
	Rechter	Officier	Notities
Bespreking delict	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	
Bespreking persoonlijke omstandigheden:			
• Thuisituatie	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	
• School / opleiding	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	
• Vrijetijdsbesteding	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	
• Vrienden	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	
• Toekomstplannen verdachte	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	
Gesprekstechnieken:			
• Doorvragen	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	
• Interesse tonen in verhaal	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	
• Open vragen stellen	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	

• Begrip tonen	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	
• Complimenteren	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	
• Aanmoedigen	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	
Houding:	Ouders		
• Nerveus	1 2 3 4 5		
• Boos / Frustratie	1 2 3 4 5		
• Laconiek / Onverschillig	1 2 3 4 5		
• Verlegen	1 2 3 4 5		
• Spraakzaam	1 2 3 4 5		
Appel op moreel besef verdachte			
- Moment van appel door			
- Rechter:			
- Officier:			
	Rechter	Officier	Notities
• Beroep op schuldgevoel	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	
• Beroep op verantwoordelijkheid	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	
• Beroep spijtgevoelens	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	
• Beroep op empathie (tov slachtoffer)	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	
• Beroep op gevolgen slachtoffer	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	
• Beroep op schaamte	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	
Vonnis			
- Maakt de verdachte gebruik van het laatste woord: JA / NEE			
- Inhoud laatste woord:			
- Vonnis:			
- Uitleg bij keuze voor sanctie(s): JA / NEE / Gedeeltelijk			
- Uitleg omtrent inhoud sanctie(s): JA / NEE / Gedeeltelijk			
- Reactie jeugdige verdachte op vonnis:			

